

Boşandın, Ölmedin

Nureddin Yıldız'ın 02.12.2018 tarihli (337.) Hayat Rehberi dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Aziz kardeşlerim,

Mümkün olsa da hayatımızı geriye doğru izleyebileceğimiz bir film yapılabilse, mesela benim kırk yaşımın öncesine gitme imkânım olsaydı, gittikçe çok kereler, “keşke şu olmasaydı” diyeceğimiz kesitler bulabilirdik.

İnsan kırk yaşından elli yaşına doğru ilerlerken herhangi bir şey için “keşke” demiyor ancak elli yaşından kırk yaşına doğru geriye bakarken pek çok şey için bunu söyleyebilir. Bu bakımdan ‘keşke’lerle dolu bir hayat yaşıyor olmak insanoğlunun macerasında sık rastlanan bir durumdur.

‘Keşke’lerin başında gelen işlerden biri de evlilik macerasıdır. Pek nadir kimse hariç insanlar evlilik konusundaki ‘keşke’lerinde ya kökten “bu evlilik olmasaydı” der ya da “birinci sene şunu yapmasaydım, şu soruya şöyle cevap verseydim, eşime şunu söylemeseydim...” gibi daha detay meselelere pişmanlık duyarlar. Evliliklerimizin temel sorunu olarak bu gerçek durmaktadır.

Fakat hayat daima güneşin etrafında dönen dünya gibi bizi belli olayların etrafında döndürür ve Allah’ın yazdığı şey kesinlikle olup biter. Olaylar olup bittikten sonra da insan ancak torunlarını kucağına aldığı zamanki ferahlıklarında bazı kararların yanlış olduğunu veya kararının isabetsizliğini, yaptığı bir işi daha iyi yapabileceğini... gibi konuları düşünmeye fırsat bulur, “kocama şunu söylemeseymişim” veya “o konuda daha kararlı davranıyordum” diyecek zamana kavuşur.

Hâlbuki aynı kişi torunlarını önüne alıp “biz yaptık, sen yapma” diye nasihat ederken, karşısındaki torunu da tıpkı dedesinin bir zamanlar yaptığı gibi o sözleri kaval dinler gibi dinler. Neden? Çünkü Allah bir kere yaşanacak şeyi yazmış, yaşanacak olan yola çıkmıştır.

Evliliğin kendisi bir kader, içinde yaşananlar kaderin kaderidir. Bu nedenledir ki fani dünyada ‘keşke’ ile vakit harcayanlar ancak onkolojide bitecek bir hayat oluştururlar kendileri için. Hata etmeden yaşamak, ‘keşke’ ile meşgul olmaktan daha önemlidir. Elbette sıfır hata ile hayat mümkün değilse de istişare eden ve tecrübeleri görmezden gelmeyen bir yöntemi rehber edindikten sonra sonuçları değerlendiren ve istihare eden ama bunlara rağmen iflas ile karşılaşan Müslüman, işini bilmiştir. Maddî sebepleri değerlendirmeden önce maneviyata yönelen birinin yaptığıysa hoşuna gideni öncelemektir, onun ömrü ah u vah ile biter.

İnsan yaşadığının kendi yazmaya çalıştığı kader mi olup olmadığına dikkat etmelidir. Duygusallıktan uzak biçimde şartları mantıkla değerlendirmekten kaçınmamak ve doğru olanla işine gelen arasındaki dengeye hassas kesilmek gerekir. Peygamberler bile hayatlarında kendi istedikleri aile ortamını oluşturamamışlardır ancak günün sonunda intihar etmeyi düşünecek kadar dertlenmemişlerdir; yapabildikleri kadarını yapıp ellerinden gelmeyenleri bırakan bir zihniyetle yaşamışlardır.

Evlilik hakkında geçmişe dönük genel ve özel manada pişmanlıklar, mesela, “erken evlenmişim, olgunlaşmadan evlenmişim, şu konuyu yanlış düşünmüştük...” türünden serzenişler anlaşıldığında artık bu kararların çok geride kaldığı bir yaşlılığa erişilmiş bulunuyor. Fakat daha önceleri düzeltilebilecek meseleler de vardır.

Boşanma yaşamış erkekler ve kadınlar, dünyaları başlarına yıkılmış gibi bir algı içinde yaşarlar. Bu yanlıştır. Boşanma insanın hayatında büyük bir kazadan ibarettir. Trafik kazası geçirenler ömürlerinin sonuna kadar caddelere adım atmamayı düşünmezler ya da düşüp bacağını kırdığı merdivenlerden daha sonraları yine inip çıkmak insana anormal gelmez. Hayat böyle yaşanır. Boşanma da hayatımızın

içinde bir gerçekten ibarettir. Evet, acıdır ve kötüdür, Allah'ın razı ve memnun olmadığı bir iştir. Ama hayatın gerçeğidir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz, “Allah ruhları grup grup yaratmıştır. Bu gruplardan uyumlular bir araya geldiklerinde bir arada dururlar, ters gruplar bir araya gelinceyse geçinemezler.” buyurmaktadır. Bu durum şirket ortaklığında hatta imam-cemaat ilişkisinde bile görülebilir. İmamla hiç uyuşamayan bir ruh hâli taşıyan cemaatten kimse, camiye sırf o imam gerekçesiyle gitmeyebiliyor.

Evlilik Allah Teâlâ'nın insan üzerindeki en ağır kaderlerinden biridir. İnsanın devamı evlilikle ilgili olduğundan dünyanın ve kâinatın değeri de evlilikle bağlantılıdır. Ve Rabbimiz evlilikle ilgili kimin kiminle evleneceği üzerinden bir kural getirmemiş, insanların hangisinin hangisiyle evleneceği konusunu serbest bırakmıştır. Dolayısıyla insan evlendiğinde meçhul bir âleme yatırım yapmış olur. İnsanın bu hususta çıkar yolu Rabbinin kaderine tamamen teslim olmaktır, beğendiği bir evlilik de sıkıntılarla boğuştuğu aile hayatı da Allah'tandır, buna iman eden artık sıkılıp boğulmaz. Göklerle bu şekilde bağlantısı kurulmamış bir ev ortamı yalnızca evin kendisinden ibaret zannedilirse insan çatlar.

Hayat imtihan için değil de düğün salonunda mutluluklar, gülücükler, çiçekler, beyaz gelinlikler, kocaman kravatlar için yaşanmak üzere algılanırsa sonu nefretin bile nefreti doğuracağı denli büyük bir hüsrana yaşamaktır. Hayat ebedî cennetlerde sonlanacak bir başlangıç olarak anlaşıldığıdaysa sıkıntılar insanı çatlatacak kadar kuşatamaz.

Erkekler ve kadınlar açısından boşanma elbette büyük bir facia ve göz yaşartıcı bir bunaltı sebebidir; ancak intihar sebebi olamaz. İnsan şunu düşünmelidir: Eşimi kaybettim, Rabbimi kaybetmedim. Ben ondan önce eşimle yaşamıyordum dünyada, onun kim olduğunu bilmeden doğmuştum. O bana sonradan geldi ve ondan önce de yaşıyor olduğum hayatı kaldırmamanın sebebi olamaz. Evlilik bittiği zaman hayat bitmemeli, iman tükenmiş gibi davranılmamalı ve insan eskimemelidir.

Hayat trafik kazasından sonra da kış şartlarının ağırlığı bastırınca da devam ettiği gibi boşanma dahi hayatı bitiren bir şey olarak algılanmamalıdır. Bilhassa hanım müminlerin boşanmış olmayı o aşamadan sonraki hayatına ölümle burun buruna devam edeceklermiş gibi görüp bugün değilse yarın öleceklermiş gibi bir ruh hâliyle yaşadıklarına şahit olunur. Hayat böyle algılanmamalıdır. Dünyada eğer boşanmayla beraber hayat bitiyor olsaydı Resûlullah aleyhisselam on dul kadınla evlenmiş olmazdı.

Dul kadınların hayata bakışını dizayn edecek en önemli bilgilerden biri de “aradığı kadın” olduğunu söyleyip ardından milyonlarca müminin rahmet okumasını vesile kılan Peygamber aleyhisselamın sevgili hanımı Hadice radiyallahu anha anamızın bu evlilikten önce iki evlilik daha geçirmiş ve onlardan dul kalmış olmasıdır. Kırk yaşı civarındaydı ve Resûlullah aleyhisselatu vesselam o sırada yirmi beş yaşını geçiriyordu. Bu evlilikten altı çocuğu oldu, öncesinde de çocukları vardı. Ve vefatından on beş sene sonra bile Efendimiz aleyhisselamın mübarek gözlerinden pırlanta misali gözyaşları akıtan bir hatırası bulunuyordu.

Hayata bakarken “yok bundan başkası” gözüyle eşini görmek ve insanın düğününü yerler-gökler kadar önemli addetmesi, böylesi abartılarla zihniyeti şekillendirmek evlilik değil beladır. Bu, ayağına bulanacak çamuru kendi kendine hazırlamaktır. Sadece Allah'a sunulacak sevgiler ve açılacak yürekler düzeyinde eşlere sevgi sunulmaz, yürek açılmaz. Evlat dünyanın en tatlı nimeti fakat hiçbir evlat tapınılacak düzeyde kıymetli değildir. Eşi insanın çok değerlisi, namusu, iffetidir ancak bilemediniz yüz seneliktir; insanın önünde sonsuz cennetler ve sonsuz yakıcılıkta cehennemden kurtuluş gibi hayatî hedefler vardır. Hedeflerde yer değişikliği evliliğe yön vermeye başlayıp insan eşine tapınmaya yeltendiğinde dengeler şaşırır.

Evlilik, Allah'ın diğer bütün nimetleri gibi bir nimettir, şeftali gibi. Şeftali dünyanın en güzel nimetlerinden biridir ancak bir kasa dolusunu aynı gün içinde yiyen, akılsızlıktan şeker komasına

kadar türlü dertle yüzleşebilir. Her şeyi yerli yerine oturtmak lazımdır ve bu başarılamadığında nimet afete dönüşür.

Evliliğin hedefi ‘bir yastıkta kocamak’ düzeyinden ziyade cennete varılıp aynı koltuğu paylaşmak olmalı, bu uzun bakışla evlilik algılanmalıdır. Ayet-i kerime, müminin bakışını bu seviyeye çeker: “Cennette eşleriyle beraber koltuklara yaslanmış, gölgeleniyorlar...” (Yasin suresi, 56. ayet) Bir aileye “cennet ırmaklarından beraberce içesiniz” diye dua etmek her ne kadar ‘bir yastıkta kocamak’ negatif bir muhtevada değilse de karşıdaki kişiye daha iyisini düşünerek söz söylemek olur.

Evlilik bu duygularla yaşanırken başa gelme ihtimali olan boşanma hem erkek hem kadın için tam manasıyla bir yıkımdır. Kimi evlilikler bu tür kazaları defalarca sıyrıp atlatarak devam edebilirse de kimi evlilikler ufak kazalarda dahi bitebilir. Her hâlûkârda hayat evlilikten kıymetlidir. Yaşamak ve ölmek evli kalmak veya boşanmaktan daha önemlidir.

*

Kur’an’ımızın “kadın” (Nisa) adında bir suresi ve “boşanma” (Talak) adında başka bir suresinin bulunup muhtevalarında evliliği tamir ve arızaları düzeltmek ile ilgili ayetlerin indirilmiş olması, âlim olmaya gerek bırakmayacak kadar kolay bir gerçeği, evliliğin ne kadar önemli bir konumunun olduğunu, her mümine düşündürür.

Boşanma, isteyen istediğinde açıp kapatabileceği bir tür şartel değildir, yol bittiği zaman gündeme alınacak bir seçenektir. Allah Teâlâ, Kur’an’ında da boşanmanın yani yolun bittiğinin kararını karı-kocanın vermemesini istemektedir. Evlilik karı-koca olacak iki kişinin seçimiyle olursa da boşanma, Rabbimizin tam manasıyla ifade edilecek olursa yokuşa sürdüğü bir seçenektir ki sonunda bu kararın bir hakem heyeti tarafından verilmesini istemekte, heyetin verdiği kararın ardından işin resmiyete dökülmesini buyurmaktadır. Yolun bittiğinin kararını psikolog, aile danışmanı veya iki tarafın büyükleri vermelidir.

Erkeğin elinde boşama hakkı varsa da bunu gelişigüzel, aklına gelir gelmez kullanması Kur’an’ın kerih gördüğü bir uygulama olur, zulümdür. Yol bitip uçurum kenarına gelindiğinde boşama zaten hayat realitesi hâline gelmiş demektir. Fakat yine de kararın, eşlere nesep olarak en yakın duran anne-baba ve ağabeyler tarafından oluşturulmuş bir heyet tarafından verilmesi sağlıklı, doğru olandır. Allah’ın ayetinde buyurduğu metot böyledir. Namazı Allah’a göre kılıp boşamayı zevkine ve delikanlılığına göre uygulamak şeriatı suistimal etmektir. Bu suistimali belgelemek kimsenin mahremiyetine tecavüz etmeden mümkün olmayacağına göre hesabın büyük mahkemeye, ahirete kalacağı açıktır.

Dinimiz boşanmanın önünün tıkatılmasına karşıdır. Boşanma tıkatıldığında dayağa, zulme ve yanlış ilişkilere yol açılır. Boşama serbesttir; uluorta değildir. Allah’ın, ona imanla ilgili kurallar koyduğu bir iştir boşama ve yukarıda vurguladığımız üzere de mukaddes kitabımızda bir surenin adı olmuştur. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin veda hutbesinde “Allah’ın emaneti” olarak hatırlattığı bu konu başlığını düşünürken Müslüman’ın zihnine, Allah’ın adını telaffuz ederken hangi ağırlık çöküyorsa boşanmayı düşünürken de aynı ağırlık sinmelidir. Bunun farkında olmayan, yaptığı işin ne derece sorumluluk istediğinin ayırında değil demektir.

Tam da bu sebeple şakasına boşama bile boşama sayılmaktadır. Esprisi olsun diye “boşadım seni” denen kadın artık boşanmıştır. Boşamanın şakası, eğlencesi ve tiyatrosu itikadımızda yoktur. Rabbimiz bu işi “ağır bir sözleşme” olarak zikretmektedir ve o ancak güneş kadar büyük gerçekler için böyle bir nitelemeyi önümüze koyar.

Erkeğin elinde bulunan boşama yetkisine karşın kadının eli boş değildir, kadın için de mahkemede karşı boşama hakkı söz konusudur. Birincisine talak, ikincisine hul’ denir. Delirdikten sonra erkeğin de kadının da delirmesi nihayetinde delirmedir. Toplumdaki boşanmaların artışını hep erkeklerin

yüzünden meydana gelmekle sebeplendirmek bu bakımdan isabetsizdir. Allah'ın huzurunda bu ağır hatanın bedeli öncelikli olarak erkekten sorulacaktır.

Her boşanma vakası toplumda bir çatlaktır, nefretlerin büyümesi ve ümmet düşüncesinin yaralanması demektir. Kâbe sağlam dursa ve Resûlullah'ın kabri yerinde muhkemse de ümmetin coğrafyanın diğer yerlerindeki binalarında çatlaklar, her boşanmada yaşanmaktadır.

*

Evlilikte düşünce ayrılıkları zamanla duygusal ayrılıklara varır. Duygusal ayrılıp psikolojik tersliğe, terslik de yasal ayrılığa evrilir. Dolayısıyla bir kadın eşine fikir ayrılığından doğan bir diretmeyle karşı durduğu veya erkek, hanımının sevdiğini bildiği hâlde “şunu yapma, uyuz oluyorum bunu görünce” veya başka şekilde karşı duruşta ısrar ettiği zaman aslında boşanmayla ilgili bir iş yapmış olmuyorlarsa da küçük sinyaller görülmüş olur. Perde rengi üzerinden doğan bir ayrılık, on sene sonraki boşanmanın nedeni hâline pekâlâ gelebilir. Hele siyasî ayrılık, tarikat farklılığı gibi bir tartışma söz konusu edilirse bu daha fenadır. Bize göre elverişsiz olabilirse de şeytanın projesinde bu tür durumlar milim milim ölçülüdür.

Fikir ayrılıklarına, bedensel uyumsuzluklara rağmen gerçekleşen evlilikler nedenler bazında boşanma ihtimaline daha yakın durur. Bir hakem heyeti, önlerine gelen böylesi bir durumda, sittin sene bir arada yaşaması mümkün olmayacak iki kişi için ‘böyle tartışmalar herkesin evinde olur, sarılın birbirinize, hadi bakalım evinize’ gibi bir yaklaşım içinde olursa bu evliliğin devam edeceğini göstermez. Taşla pamuk birbirine yama olmaz. Karakter farklılığına rağmen “ikisi de Müslüman” diye gerekçe ileri sürmek iki Müslüman'ın bir arada yaşayabileceğinin ispatı olamaz. Nihayetinde Müslümanlıklarımız taşı eritecek türden Müslümanlıklar değildir.

Boşanmaya doğru yönelen evlilik bahislerinde rastlanan, “Facebook'ta beraber resimleri var” türünden söylemlerin birçok çarpıklığı da içinde taşıdığı görülebilir. İftara çağırdığı yakınlarında mahrem-namahrem dengesi gözetilmeden aynı sofraya oturabilen kimseler sosyal medya hesabında başkasıyla fotoğrafını gördüğü zaman eşinden nasıl şikâyetçi olabilir ki? Peygamber aleyhissalatu vesselam, “küçük gördüğünüz günahlar” diyerek tehlikenin büyüğüne müminlerin dikkatini çeker ve bir piknikte ateş tutuşturmak için koca ağacı yakmayı kimsenin aklına getirmeyeceğini, ateşin küçük çalı çırpıyla tutuşturulacağını örnek verir.

Küçük görülen günahlar önemsenmediklerinden, kişiyi sonunda cehennem ateşinde yanmaya vardırان bir bilanço'ya ulaşabilir. Çocuğunun okul arkadaşının ebeveynini evine davet edip misafirlikte kadınlı-erkekli hep beraber oturmak bu konunun örneğidir. Mahremiyette hassasiyet göstermedikten sonra bir gün kıyamet kopunca neden koptuğunu sormak anlamsızdır.

Haramlara karşı laubaliliğin ardından boşanmaların bir başka sebebi nankörlüktür, nimet nankörlüğü. Önüne konan peyniri beğenmeyecek şımarıklığı gösterdiğinde çocuğu nankörlükle itham edebilen baba, zamanında yalvararak ebeveyninden istediği kıza günün birinde karardı, buruştu, yaşlandı diye nankörlük edemez. O buruşurken erkek yerinde mi sayıyor ki; erkek de buruşuyor. Ama insan aynaya bakma hasletini kaybeder de hep karşısındakilerin eksiklerini saymaya odaklanırsa nankörlük buradan doğar.

Kadınlar erkeklerin elinde Allah'ın emanetidir. Sadece namusları değil, kendileri de emanettir. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, “emanete hainlik etme” buyurmaktadır. Bu konudaki bir hıyanet Peygamber aleyhisselamın çizgilerinin dışına taşmak manasına gelir. İnsan dünyada kendini aldatabilir, güçlü avukatların ardına sığınıp ne nafaka ne mehir ödemedi işin içinden sıyrılabilirse de sonunda varacağı yer mezardır.

Psikolog, aile danışmanı veya iki tarafın aile büyükleri tarafından “bu iş bitti” kararı verilen meseleyi sürdürmeye çalışmak da ayrı bir problemdir. Boşanmamış ama boşanmıştan beter olmuş birinin derdi çözülmüş değildir. Bir Müslüman’ın bir âlimin önüne gidip ne yapması gerektiğini sorma bilinci taşıması lazımdır. Talak dahi Müslüman işi olduğundan tıpkı diğer ibadetlerimiz gibi belli çizgiler dâhilinde yapılacaktır, vurup kırarak yapılmaz. Rabbimiz Bakara suresinin 237. ayet-i kerimesinde, “aranızdaki ilk güzellikleri boşanırken unutmayın” buyurmaktadır. Evliliğin ilk günlerinde ağızdan dökülen bal misali sözler, boşanılırken “senin için ölürüm” seviyesinden “seni öldürürüm” seviyesine düşmemelidir.

O ilk zamanlardaki güzel günleri unutmayı gerektiren bir durum olabilir elbette fakat buna karar veren, tekraren vurgulayalım ki boşanan kimse olmamalıdır. Bir insan hem taraf hem hâkim hem savcı hem bilirkişi olamaz.

Dikkat edilecek bir başka husus, sırların kesinlikle yayılmaması gerektiğidir. Efendimiz aleyhisselam, “Allah kıyamet günü, eşlerine ait sırları yayanları mahkeme için huzuruna bile kabul etmeyecektir” buyurur. Eski ayıpları ve aile sırlarını açanlar Allah’ın huzuruna çıkamamak gibi çok ağır bir cezayla yüzleşeceklerdir. Boşanma dahi onur korunarak yapılmalıdır.

İki taraf da birbirinin hakkını korumaya azamî gayret gösterecektir. Hakların belirleyicisi Allah’tır. Mahkeme birinin tarafında diye ömür boyu nafaka almaya kalkan kişi zehir yer, Allah’ın vermediği her hak haramdır. Elbette yapılan zulümler, edilen masraflar, mehir ve zarar ziyan her neyse trilyon tutsa bile almak kişinin hakkıdır.

Anne-babanın, çocukları boşanırken silah olarak kullanmaları adildir ve Müslümanlık şöyle dursun, insanca da değildir. Çocuğunun hâli ne olacak diye düşünüp gözyaşı akıtması gerekirken anne-baba, onu kendinden yana çekerek karşı tarafa koz olarak kullanırsa adice iş yapar.

Boşanma her yönüyle acı doğuran bir gerçektir, ağır bedeli ödeyen toplum ve İslam’dır. Ancak en büyük acıyı kadınların çektiği de bir başka gerçektir. Toplumda bütün gözler onun üzerine çullanır ve neden boşandığı üzerine dedikodular yürür gider. Hatta boşananın kadın arkadaşları, çiftin neden boşandığına dair onların bilmediği şeyleri bile konuşacak raddeye gelebilirler! Müslüman ve iffetli bir kadının kocasından boşandığı için şüpheli görülmesi, itham edilmesi ve göz hapsine alınması tam anlamıyla bir iftiradır. Böyle bir hataya bulaşmaktan dolayı Allah’tan hayâ etmelidir. Müslüman olmasa bile iffetli bir kadın için bu geçerlidir.

Yetim kelimesi her ne kadar babası ölenler için kullanılırsa da toplumumuzda ölümden fazla boşanma olduğu gerçeğinden hareketle denebilir ki asıl yetim, boşanmışların çocuklarıdır. Bir tür vakıf müessesesi de bu çocuklar için kurulup üzerlerinden ilgi eksik edilmemelidir. Toplumun ahlakı ve geleceği açısından konunun taşıdığı risk büyüktür.

Müslümanlar olarak Peygamber aleyhisselamın on bir evlilik yaptığını biliriz. Bunların onu dul ve Resûlullah’tan yaşlı kadınlarla olmuştur. O dul kadınların hepsini Kur’an-ı Kerim bize “analarınızdır” ifadesiyle tanıtır. İmanı böyle olan bir ümmet, toplumda dul olarak yaşayan bir kadının bir daha evlenemeyeceği türünden çarpık kanaatler taşıyamaz. Hayat standartlarımızı Batı bataklığına göre ayarlayamayız. Boşanmış kızından söz ederken defolu bir arabadan söz eder gibi yarım ağızla konuşmak, işi nihayetinde zinanın serbestleşmesine, ailelerin değersizleşmesine, evliliğin kutsiyetinin azalmasına ve cinayetlerin çoğalmasına vardırır.

Dulluk ayıp olmadığı gibi boşanmış birinin geçmişine ağlayıp hatıralarda takılı kalmış bir hayat yaşaması ya da bulaşıcı hastalık taşıyormuş gibi davranması da akıllılık değildir. Boşandıktan sonra yeni hayatına devam etmelidir. Kolay olmayabilir tabii ama iman böyle zamanlarda devreye girmelidir. Hep deprem olunca imanın gücünü hatırlayacak değiliz ya, bu da nihayetinde bir depremdir zaten. Allah’a olan kulluk bağı devam etmektedir ki hayatın ana damarı da budur. ‘Toplum

nasıl bakıyor' sorusu, kişinin kendinde taşıdığı hissiyatla alakalıdır, o hissiyatı taşımazsa toplum da bakmıyor olur. Her sorana derin derin anlatmak yeni sorulara ve soranlara davetiye çıkarmaktır.

Boşanan biri boş durmamalı, bir yerde çalışmalı veya sevdiği işlerle kendini faydalı amaçlar için meşgul etmelidir. Boş insan şeytana elini uzatmış demektir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.